

Sygn.akt III AUa 250/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 września 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Teresa Suchcicka (spr.)

Sędziowie: SA Dorota Elżbieta Zarzecka

SA Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 września 2018 r. w B.

sprawy z odwołania M. M. (1)

z udziałem zainteresowanego M. M. (2)

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o ustalenie istnienia ubezpieczenia społecznego

na skutek apelacji wnioskodawczyni M. M. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 5 listopada 2015 r. sygn. akt III U 298/15

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 14 listopada 2014 roku w ten sposób, że stwierdza, iż M. M. (1) podlega ubezpieczeniom emerytalno – rentowym oraz wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu od dnia 19 maja 2011 roku do 11 stycznia 2012 roku;

II. zasądza od Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w B. na rzecz M. M. (1) 600 (sześćset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym 540 (pięćset czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

SSA Dorota Elżbieta Zarzecka SSA Teresa Suchcicka SSA Bożena Szponar - Jarocka

Sygn. akt III AUa 250/18

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z 14.11.2014 r. stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników M. M. (1) od 19 maja 2011 r. do 11 stycznia 2012 r.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła M. M. (1), podnosząc, iż nie zgadza się ze stanowiskiem organu rentowego. Zaskarżonej decyzji zarzuciła rażące naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 7 ust. 1 pkt 2 i art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i członków ich rodzin

poprzez bezpodstawne przyjęcie, że ubezpieczona została wyłączona z ubezpieczenia społecznego rolników z okresem wstecznym to jest od 19.05.2011 r. do 11.01.2012 r. Wskazała, że zaskarżona decyzja nigdy nie została jej doręczona, a o jej wydaniu odwołująca dowiedziała się w trakcie postępowania w sprawie o ustalenie nadpłaty zasiłku chorobowego na przedłużony okres zasiłkowy.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego odrzucenie. W uzasadnieniu pisma wskazano, że decyzja w sprawie została wydana 14.11.2014 r. Zaskarżoną decyzję doręczono 17.11.2014 r. domownikowi A. M., małżonkowi odwołującej. Tymczasem odwołanie zostało złożone w dniu 6 lipca 2015 r., jest więc spóźnione. Jednocześnie pozwany zajął merytoryczne stanowisko w sprawie i wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Łomży wyrokiem z 5 listopada 2015 r. odwołanie oddalił. Sąd ten ustalił, że A. i M. małżonkowie M. byli współwłaścicielami gospodarstwa rolnego o powierzchni około 26 ha, położonego w obrębie ewidencyjnym R., gminie C.-O..

A. M. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1.01.1991 r. z mocy ustawy. Jego żona M. M. (1) podlegała takim ubezpieczeniom jako małżonka rolnika. Umową darowizny A. i M. M. (1) darowali synowi M. M. (2) niezabudowaną działkę gruntu o powierzchni 3 ha 6830 m².

W dniu 10.09.2010 r. A. M. złożył w Biurze Powiatowym (...) w W. M. wniosek o przyznanie renty strukturalnej, w którym zadeklarował przeniesienie użytków rolnych na rzecz syna M. M. (2). Wniósł także o przyznanie dodatku dla małżonki M. M. (1). W związku z tym 26.09.2011 r. obydwójce złożyli w (...) Oddziale (...) w W. oświadczenia, w których m.in. stwierdzili, że zaprzestali prowadzenia działalności rolniczej od dnia przekazania gospodarstwa rolnego.

Wniosek A. M. o rentę strukturalną został poddany weryfikacji pod kątem zgodności z kryteriami ustalonymi w § 4 pkt 1-4, § 4 pkt 5 oraz § 11 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Renty strukturalne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. Nr 109, poz. 750). W efekcie stwierdzono spełnienie przez A. M. wstępnych warunków uzyskania renty strukturalnej oraz brak po stronie przejmującego gospodarstwo rolne wymaganych prawem kwalifikacji zawodowych. W dalszym toku postępowania, wobec złożenia przez A. M. nowych dowodów w sprawie, stwierdzono, że przejmujący gospodarstwo jednak kwalifikacje rolnicze posiada.

Umową darowizny sporządzoną w formie aktu notarialnego 13.05.2011 r. A. i M. M. (1) darowali synowi M. M. (2) zabudowane gospodarstwo rolne o łącznej powierzchni 26 ha 0483 m².

Decyzją z 16.12.2011 r., nr 0200-2011- (...) Kierownik Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. M. wydał odmowną decyzję w sprawie przyznania A. M. renty strukturalnej, uznając, że przejmujący gospodarstwo (...) nie ma do tego przewidzianych prawem kwalifikacji. Wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w B. z 13.06.2012 r., I SA/Bk 109/12 uchylono zaskarżoną decyzję Dyrektora (...) w Ł.. Decyzją Dyrektora z 12.06.2014 r. uchylono decyzję Kierownika (...) w W. M. z 16.12.2011 r. i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania temu organowi.

Decyzją Kierownika (...) w W. M. z 13.08.2014 r. przyznano A. M. rentę strukturalną od maja 2011 r. do czerwca 2015 r. W dniu 23.11.2011 r. M. M. (2) zgłosił się do ubezpieczenia społecznego rolników jako właściciel gospodarstwa rolnego od dnia 13.05.2011 r. Pozwany decyzją z 28 listopada 2011 r. stwierdził podleganie z mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników przez A. M. i M. M. (1) jako domowników, zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 2 i art. 16 ust.1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Okręgowy dalej ustalił, że pozwany decyzją z 11 stycznia 2012 r. przyznał M. M. (1) rentę z tytułu niezdolności do pracy od 01.01.2012 r. do 31.01.2014 r. Następnie decyzją organu rentowego stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego w stosunku do M. M. (1) od 12.01.2012 r. Wskazano, że ubezpieczenie to ustało w związku z nabyciem przez

ubezpieczoną prawa do świadczenia emerytalno-rentowego, przez co nie spełnia ona warunków z art. 7 ust.1 pkt 1 i art. 16 ust.1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. M. M. (1) przysługiwał dodatek do renty strukturalnej na współmałżonka od 19.05.2011 r. do 31.12.2011 r.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego P. Terenowa w Z. decyzją z 14.11.2014 r. wyłączyła M. M. (1) z ubezpieczenia społecznego rolników od 19.05.2011 r. do 11.01.2012 r. Następnie decyzją z tego samego dnia pozwany stwierdził podleganie przez M. M. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników (ubezpieczenie emerytalno – rentowe) i obowiązek opłacania za nią składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe od 19.05.2011 r. Organ rentowy wskazał, że M. M. (1) przyznano dodatek na małżonka do renty strukturalnej od 19.05.2011 r. do 31.12.2011 r. i została ona przez to objęta ubezpieczeniem emerytalno – rentowym zgodnie z art. 16 ust.1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Przystępując do oceny prawnej powstałego sporu, Sąd pierwszej instancji odwołał się do treści art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i przytoczył podmioty podlegające ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy. Nadto zwrócił uwagę na cechy, jakie spełniać musi domownik (stała praca w gospodarstwie i brak związania z rolnikiem stosunkiem pracy). Sąd Okręgowy nie miał w sprawie wątpliwości, że M. M. (1) do 13.05.2011 r. podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom rolniczym jako małżonka rolnika A. M.. Od dnia przekazania gospodarstwa, nadal zamieszkiwała w przekazanym synowi M. M. (2) gospodarstwie, nie prowadziła jednak działalności rolniczej, co jest warunkiem nabycia przez nią statusu domownika w rozumieniu art. 6 ust.1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w kontekście obowiązkowego podlegania ubezpieczeniu rolniczemu. Okoliczność taką potwierdziła sama odwołująca, która 26.09.2011 r. złożyła w Biurze Powiatowym (...) w W. M. oświadczenie, że „zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej od dnia przekazania gospodarstwa rolnego”.

Pozostałe dowody w sprawie nie pozwoliły na odmienne w tej mierze ustalenia faktyczne. Tym samym M. M. (1), mieszkając w przekazanym synowi gospodarstwie, nie nabyła statusu domownika podlegającego obowiązkowym rolniczym ubezpieczeniom społecznym na mocy art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zatem zaskarżona decyzja KRUS z 14.11.2014 r. jest zgodna z prawem.

Jednocześnie odwołująca spełniła warunki objęcia jej ubezpieczeniem emerytalno-rentowym z tytułu przyznania jej od 19.05.2011 r. do 31.12.2011 r. dodatku na małżonka do renty strukturalnej, zgodnie z cytowanym wyżej przepisem art. 16 ust.1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Dlatego rozstrzygająca w tym przedmiocie decyzja KRUS z 14.11.2014 r., znak DU/W – 4000- 381/2014 r., odpowiada prawu.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że prowadzenie działalności rolniczej jest warunkiem podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w charakterze domownika, a zarazem negatywną przesłanką nabycia prawa do dodatku na małżonka do renty strukturalnej. Ubezpieczona zdecydowała się na zaprzestanie takiej działalności celem pozyskania wskazanego dodatku. Zatem fakt ustania ubezpieczenia społecznego rolników był następstwem działań samej odwołującej i jej męża A. M., którzy składając wniosek o dodatek do renty strukturalnej w (...) powinni liczyć się z konsekwencjami związanymi z ustaniem obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników jako domownika. Tym samym odwołująca nie może zasadnie negować utraty przez nią statusu domownika w kontekście podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Nie wystarczy zamieszkiwanie na terenie gospodarstwa rolnego tj. bycie domownikiem w sensie faktycznym, konieczna jest jeszcze stała praca w tym gospodarstwie. Dopiero bowiem spełnienie kumulatywne wszystkich warunków z art. 6 pkt 2 ustawy decyduje o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym domownika.

Reasumując, zdaniem Sądu Okręgowego, treść przywołanych przepisów w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje, iż od dnia przyznania odwołującej dodatku do renty strukturalnej, tj. od 19.05.2011 r. ustał obowiązek ubezpieczenia odwołującej jako domownika w gospodarstwie rolnym (...) (art. 16 ust. 1 pkt 2). Zaczęła ona natomiast podlegać ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu jako osoba pobierająca wskazany dodatek (art.16 ust.1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Od powyższego wyroku apelację wniosła M. M. (1), zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego tj.:

- art. 233 § 1 k.p.c. przez wyprowadzenie wniosków sprzecznych ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym w konsekwencji bezpodstawnego przyjęcia, że ubezpieczona w okresie od 19 maja 2011 r. do 31 grudnia 2011 r. nie posiadała statusu domownika w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, w związku zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej co miało wpływ na treść rozstrzygnięcia poprzez przyjęcie, że zaskarżona decyzja odpowiada prawu,

2. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

- przez niewłaściwą wykładnię art. 6 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników polegającą na przyjęciu, iż warunkiem posiadania statusu domownika jest prowadzenie działalności rolniczej,

- przez niewłaściwe zastosowanie art. 7 ust. 1 pkt. 2 w zw. z art. 16 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i przyjęcie, że odwołująca się w związku z uzyskaniem przez współmałżonka dodatku na małżonka renty strukturalnej przyznanej na podstawie decyzji Kierownika Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa utraciła status domownika.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca domagała się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania w całości oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia – przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku rozpoznając sprawę po raz pierwszy, wyrokiem z 13 lipca 2016 r. w sprawie o sygn. III AUa 1386/15 oddalił apelację wnioskodawczyni M. M. (1) od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 5 listopada 2015 r. w sprawie III U 398/15.

W uzasadnieniu podkreślił, że norma art. 7 ust. 1 pkt 2 obejmuje swym zakresem ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie. Druga zaś tj. art. 16 ust. 1 pkt 3 i 4 dotyczy ubezpieczenia emerytalno – rentowego. Zakresy obu ubezpieczeń nie krzyżują się, gdyż chronią inne ryzyka ubezpieczeniowe. Ich mianownikiem jest tylko to, że dotyczą podlegania ubezpieczeniu z mocy ustawy. Zawężając pole badawcze do wzajemnych relacji wymienionych przepisów, Sąd Apelacyjny zauważył, że działania pozwanego są podejmowane w następstwie czasowych oświadczeń woli zainteresowanych osób. I tak skoro we wrześniu 2011 r. M. M. (1) stwierdziła, że zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej, to znaczy, że jako domownik nie pracuje w gospodarstwie rolnym (warunek z art. 6 pkt 2 lit. c). Natomiast to, że nadal zamieszkuje na terenie gospodarstwa i jest osobą bliską rolnikowi nie dowodzi o istnieniu tytułu do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Dopiero uzyskanie (decyzja przyznająca rentę strukturalną wraz z dodatkiem na małżonka) stanowi tytuł objęcia ubezpieczeniem emerytalno – rentowym, stosownie do art. 16 ust. 1 pkt 4. Zgodnie z tym przepisem tytułem do ubezpieczenia emerytalno – rentowego jest status małżonka osoby, która pobiera rentę strukturalną współfinansowaną ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji (...) Funduszu (...) lub ze środków pochodzących z (...) Funduszu Rolnego na rzecz (...) O. (...). Jest to odrębna podstawa od tytułu domownika, gdyż w tym wypadku nie wymaga się wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym. Stąd też znaczna część uzasadnienia środka odwoławczego, koncentrująca się na poglądach judykatury o statusie domownika, nie dotyka istoty problemu. W takim układzie zależność pozwany prawidłowo decyzją z 14 listopada 2014 r., znak DU/W- 400 – (...) stwierdził podleganie przez M. M. (1) ubezpieczeniu emerytalno – rentowemu od dnia 19 maja 2011 r. do dnia 31 grudnia 2011 r. na mocy art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Apelacyjny w poczynionych rozważaniach stwierdził, że nie ma przesłanek do kontynuacji ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego. Zgodnie bowiem z art. 7 temu ubezpieczeniu podlega rolnik albo domownik rolnika, jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma

ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Podstawa odmowy objęcia tym ubezpieczeniem opiera się na oświadczeniu domownika, że zaprzestał wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym, które zostało złożone w postępowaniu o przyznanie renty strukturalnej po uprzednim pouczeniu o skutkach odpowiedzialności karnej. Z rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Renty strukturalne" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U z 2007 r., nr 109, poz. 750) wynika, że rentę strukturalną przyznaje się producentowi rolnemu będącemu osobą fizyczną prowadzącą na własny rachunek działalność rolniczą w gospodarstwie rolnym położonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zwanemu dalej "rolnikiem", jeżeli łącznie spełnia on określone warunki (§ 4). Jednym z nich jest zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej. Z kolei jeśli rolnik pozostaje w związku małżeńskim, a warunki do ubiegania się o przyznanie renty strukturalnej spełniają oboje małżonkowie, rentę strukturalną przyznaje się tylko jednemu z nich (§ 5 ust. 1). Złożenie oświadczenia w postępowaniu o rentę strukturalną stwarza domniemanie jego autentyczności, skoro powieli oświadczenie z dnia 23 listopada 2011 r., co do zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej. Jednocześnie skarżąca w żaden sposób nie przedstawia okoliczności świadczących o wykonywaniu pracy w rozumieniu domownika.

Suma powyższych uwag sprowadza się zdaniem Sądu Odwoławczego do twierdzenia, że uzyskanie przez rolnika renty strukturalnej wraz z dodatkiem na małżonkę wyklucza możliwość jej podlegania ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu w oparciu o art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz. U z 2016 r. poz. 277)

Z tych względów w ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja podlega oddaleniu z mocy art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na zasadzie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Od powyższego wyroku skargę kasacyjną złożył działający w imieniu odwołującej pełnomocnik, który zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości zarzucił mu naruszenie prawa materialnego w ramach podstawy z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez:

- niewłaściwą wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników polegającą na bezpodstawnym przyjęciu, iż statusu domownika nie może posiadać małżonek rolnika, który uzyskał rentę strukturalną wraz z dodatkiem na małżonka na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Renty strukturalne” objętego Programem Rozwoju Obszarów wiejskich na lata 2007 – 2013,
- niewłaściwe zastosowanie art. 7 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 16 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez przyjęcie, że odwołująca się w związku z uzyskaniem przez współmałżonka dodatku do renty strukturalnej przyznanej na podstawie decyzji Kierownika Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa automatycznie w dacie przyznania świadczenia na rzecz współmałżonka została wyłączona z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego.

W konsekwencji powyższego wniosł o:

a) zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego poprzez uwzględnienie odwołania w całości i ustalenie, że M. M. (1) podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego w okresie od 19 maja 2011 r. do 31 grudnia 2011 r. oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się kosztów postępowania ze skargi kasacyjnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych – w przypadku uznania podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. – oraz zasądzenie kosztów postępowania ze skargi kasacyjnej, w tym również kosztów zastępstwa procesowego,

ewentualnie

b) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku ze zniesieniem postępowania i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy wyrokiem z 30 stycznia 2018 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Apelacyjny, po ponownym rozpoznaniu sprawy ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna a jej uwzględnienie skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego.

W pierwszej kolejności wypada odnieść się do zarzutu nieważności postępowania sformułowanego przez pełnomocnika organu rentowego na rozprawie apelacyjnej w dniu 4 września 2018 r. Wówczas to, poddano w wątpliwość, czy M. M. (2) jako rolnik, do którego została skierowana decyzja z 14 listopada 2014 r. nie powinien brać udziału w charakterze strony w przedmiotowym postępowaniu. Powyższy zarzut w ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest zasadny. Przypomnieć należy, że w myśl art. 477¹¹ k.p.c. stronami postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są: ubezpieczony oraz inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja (po stronie powodowej), organ rentowy (po stronie pozwanej) oraz zainteresowany (po jednej z tych stron, zależnie od interesu związanego z wynikiem postępowania). Na rozprawie przed Sądem pierwszej instancji, która odbyła się 17 września 2015 r. M. M. (2) zgłosił swój udział w postępowaniu w charakterze zainteresowanego i jednocześnie pełnomocnika odwołującej M. M. (1) popierając wniesione odwołanie. Od tejże chwili brał czynny udział i uczestniczył we wszystkich czynnościach procesowych, w tym aktywnie uczestniczył we wszystkich rozprawach. Tym samym nie sposób przyjąć, że którakolwiek ze stron została pozbawiona możliwości obrony swych praw, w związku z czym zarzut nieważności postępowania nie zasługuje na uwzględnienie bowiem aby zaktualizowała się dyspozycja art. 379 pkt 5 k.p.c., konieczne jest kumulatywne spełnienie trzech przesłanek: naruszenie przepisów proceduralnych będących źródłem procesowych uprawnień strony, wpływ tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania w postępowaniu oraz także pozbawienie jej możliwość obrony swoich praw na skutek dwóch ostatnio wymienionych okoliczności.

Przechodząc do meritum, istotą sporu w przedmiotowej sprawie było ustalenie, czy uzyskanie przez męża wnioskodawczyni A. M. renty strukturalnej na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Renty strukturalne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 wraz z dodatkiem na małżonkę M. M. (1) wyklucza możliwość jej podlegania ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu jako domownika w rozumieniu art. 7 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W związku z tym należało ustalić w szczególności, czy ubezpieczona M. M. (1) w okresie od 19 maja 2011 r. do 11 stycznia 2012 r. posiadała status domownika w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej. Ponadto rozważenia wymagało, jakie różnice zachodzą między ubezpieczeniem wypadkowym, chorobowym i macierzyńskim obejmującym z mocy ustawy art. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (których gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny) i ich domowników a szerszym podmiotowo ubezpieczeniem z zakresu ubezpieczeń emerytalnego i rentowego.

Jak prawidłowo ustalił Sąd Okręgowy, A. i M. małżonkowie M. byli współwłaścicielami gospodarstwa rolnego o powierzchni około 26 ha położonego w obrębie ewidencyjnym R., gminie C. – O.. A. M. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników od 01.01.1991 r. z mocy ustawy w zakresie emerytalno – rentowym oraz wypadkowym, chorobowym i macierzyńskim jako rolnik. Jego żona M. M. (1) podlegała takim ubezpieczeniom jako małżonka rolnika. Umową darowizny sporządzoną w formie aktu notarialnego 08.09.2010 r. A. i M. M. (1) darowali synowi M. M. (2) niezabudowaną działkę gruntu o powierzchni 3 ha 6830 m⁽²⁾. 10.09.2010 r. A. M. złożył w Biurze Powiatowym (...) w W. M. wniosek o przyznanie renty strukturalnej, w którym zadeklarował przeniesienie użytków rolnych na

rzecz syna M. M. (2) oraz wnioskował o przyznanie dodatku dla żony M. M. (1). W związku z powyższym, 26.09.2010 r. oboje złożyli w (...) Oddziale (...) w W. M. oświadczenia, w których m.in. stwierdzili, że zaprzestali prowadzenia działalności rolniczej od dnia przekazania gospodarstwa rolnego. Powyższą datę Sąd Okręgowy uznał za kluczową i przyjął, że od tego momentu M. M. (1) zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej. Z powyższym nie sposób się zgodzić, bowiem jak słusznie podnosi apelujący, decyzją z 28 listopada 2011 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził podleganie przez odwołującą się i jej małżonka z mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domowników, z czego wynika, że w okresie od 19 maja 2011 r. odwołująca spełniała wszystkie kryteria uznania ją za domownika w rozumieniu przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W tym miejscu doprecyzowania wymaga pojęcie statusu domownika, którym w rozumieniu art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jest osoba bliska rolnikowi, która: a) ukończyła 16 lat, b) pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, c) stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. W judykaturze przyjmuje się, że z powyższej definicji domownika nie wynika, że osoba ta musi pracować w gospodarstwie rolnym. Może to być osoba, która tylko pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w B. z dnia 9 stycznia 2018 r., (...) SA/Bd 725/17, LEX nr 2439441; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1998 r., II UKN 3/98, niepubl.). Zasadnie zatem podkreśla apelujący, że domownikiem rolnika może być osoba, dla której praca w gospodarstwie rolnym nie stanowi podstawowego zajęcia i stałego źródła utrzymania. Nie jest również wymagane, by domownik poświęcał cały swój czas pracy w gospodarstwie rolnym osoby bliskiej, jak też nie musi czerpać środków utrzymania wyłącznie z tej pracy. Co za tym idzie, nie sposób przyjąć, że warunkiem posiadania statusu domownika jest prowadzenie działalności rolniczej.

Jak wynika z uzupełnionego w postępowaniu apelacyjnym materiału dowodowego polegającego na dopuszczeniu dowodu z zeznań świadków B. M. oraz A. M., w 2010 r. w gospodarstwie mieszkali A. i M. M. (1), dziadek B. M. oraz M. M. (2). Świadek B. M. zeznała, że na gospodarstwie pracowali wówczas głównie rodzice, którzy do chwili obecnej pomagają przy pracach w miarę swoich sił. Wskazała, że przed 2010 r. głównym obowiązkiem M. M. (1) był obrządek krów i wszystkie prace polowe. W dalszym ciągu gospodarstwo prosperuje, jest 26 krów dojnych i 20 sztuk młodych, do obowiązków należy dojenie krów 2 razy dziennie, obecnie zajmuje się tym brat, któremu pomagają rodzice. Również rodzice z bratem zajmują się obrządkiem, wiele z prac wykonują sami rodzice z uwagi na to, że brat pracuje w Ł. tj. 40 km od miejscowości, gdzie położone jest gospodarstwo, wyjeżdża około 8-9 rano. Świadek B. M. zeznała, że odwołująca M. M. (1) nie pracuje zawodowo, ma problemy z kręgosłupem, w związku z czym jest w stanie pomagać przy dojeniu krów, nie może jedynie wykonywać prac wymagających podnoszenia ciężarów. Z kolei świadek A. M. zeznał, że w 2013 r. przeszedł operację serca przez co żona musiała pomagać w pracach na gospodarstwie, przyznał, że oboje nigdy nie pracowali zawodowo, wyłącznie na roli. Syn odwołującej oprócz prowadzenia gospodarstwa, pracuje także zawodowo. Przesłuchiwana w charakterze strony M. M. (1) przyznała, że obecnie gospodarstwo jest zmechanizowane. Wskazała, że pomimo, że zakres obowiązków na gospodarstwie zmienia się, to od 1976 r. cały czas pracuje na gospodarstwie, obecnie pomaga synowi. Zebrany materiał w postaci dowodu z zeznań świadków stanowił w istocie miarodajną podstawę uznania, że odwołująca M. M. (1) pomimo przekazania synowi gospodarstwa rolnego w formie darowizny, nie zaprzestała w nim pracy rolniczej. Dodatkowo, z pisma (...), które wpłynęło do Sądu Apelacyjnego 14 czerwca 2018 r. wynika, że M. M. (1) w dniu 09.09.2010 r. została ustanowiona pełnomocnikiem producenta rolnego M. M. (2) zarejestrowanego w ewidencji producentów (...).

W dalszej kolejności podkreślić również należy, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy domownik rolnika, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny - jeżeli ten domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Powyższy przepis obejmuje z mocy ustawy ubezpieczeniem społecznym rolników domownika, m.in. również tego z art. 6 pkt 2 lit. b ustawy, tj. tego, który pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego

albo w bliskim sąsiedztwie, jeżeli ten domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. Jak zauważył Sąd Najwyższy, ubezpieczenie społeczne domownika rolnika ustanowione w art. 7 ust. 1 pkt 2 oraz art. 16 ust. 1 pkt 2 i ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników determinowane jest przynależnością do grup ryzyka dożycia wieku emerytalnego, niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz zajścia wypadku przy pracy rolniczej, rolniczej choroby zawodowej lub czasowej niezdolności do pracy i znajduje oparcie w art. 67 ust. 1, art. 23 i 24 Konstytucji RP. Prawo domowników rolnika do zabezpieczenia społecznego uzasadnione jest bowiem tym, że jest to osoba stale pracująca w gospodarstwie rolnym posiadanym przez osobę jej bliską, lecz nie na podstawie stosunku pracy. Status domownika daje tym samym tytuł do ubezpieczenia społecznego w pełnym zakresie, które nie jest wyłączone przez zbieg z ubezpieczeniem z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego, gdyż tytuły te dotyczą odmiennych zakresów ochrony, a także innych podmiotów i ze sobą nie kolidują.

Co za tym idzie, ubezpieczenie społeczne rolników na podstawie art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy nie należy do tzw. innych ubezpieczeń społecznych określonych w ustawowych definicjach utworzonych w art. 6 ustawy, skoro stosownie do punktu 13 tego artykułu, za osobę podlegającą innemu ubezpieczeniu społecznemu rozumie się osobę podlegającą obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych lub objętą przepisami o zaopatrzeniu emerytalnym. Nie sposób tym samym przyjąć, że uzyskanie przez rolnika renty strukturalnej wraz z dodatkiem na małżonkę wyklucza możliwość podlegania małżonka ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Apelacyjny uznał, że M. M. (1) również w okresie od 19 maja 2011 r. do 11 stycznia 2012 r. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego. Kończącą datę Sąd Apelacyjny przyjął mając na uwadze, że 11.01.2012 r. decyzją Prezesa KRUS przyznano odwołującej rentę z tytułu niezdolności do pracy na okres od 01.01.2012 r. do 31.01.2014 r.

W związku z powyższym, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzją Prezesa Kasy Rolniczego ubezpieczenia Społecznego z 14 listopada 2014 r. stwierdzając tym samym, że M. M. (1) podlegała ubezpieczeniom emerytalno – rentowym oraz wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu od 19 maja 2011 r. do 11 stycznia 2012 r.

O kosztach procesu w sprawie orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. art. 99 k.p.c. uwzględniając stawki wynagrodzenia radcy prawnego za obie instancje oraz postępowanie kasacyjne, o których mowa w § 9 ust. 2 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2018.265 j.t.) oraz wysokość opłaty sądowej ustalonej na podstawie art. 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2018.300 j.t.).

SSA Dorota Elżbieta Zarzecka SSA Teresa Suchcicka SSA Bożena Szponar - Jarocka